

Ängar i staden
-från resurskrävande gräsmatta till blommande äng

Huddinge

**Natur
företaget**

Inventering: Sara Lundkvist, Karolin Ring, Emma Hellkvist

Rapport: Sara Lundkvist

Foto: Sara Lundkvist, Karolin Ring, Emma Hellkvist

Kvalitetsgranskning: Niina Sallmén

Datum rapport: 2021-03-04

Version: 4

Kontaktpersoner för denna rapport:

Naturföretaget: Sara Lundkvist, sara@naturforetaget.se, 073-021 47 54

Huddinge kommun: Caroline Alsterhed caroline.alsterhed@huddinge.se Kristin Lundvall

kristin.lundvall@huddinge.se Richard Vestin richard.vestin@huddinge.se

Naturföretaget

Vaksalagatan 6

753 20 Uppsala

info@naturforetaget.se

Kartor publicerade med tillstånd av ESRI

Förord

En tredjedel av Sveriges vilda bin håller på att försvinna. En tredjedel av den mat vi äter är beroende av pollinerare för att utvecklas. En viktig anledning till att bin och andra pollinerare minskar är att deras livsmiljöer försvinner i och med exploatering och en förändrad markanvändning.

I boken *Galen i Humlor* skriver biologiprofessorn Dave Goulson att om man har turen att vara lantbrukare eller beslutsfattare, naturreservatsförvaltare eller planerare så kan man göra enorm skillnad för humlorna. Goulson skriver vidare att det inte bara handlar om humlor utan också om att skapa en framtida miljö där våra barn ska trivas, där det fortfarande finns blommor, bin, fjärilar och fåglar, och hälsosamma grödor att äta.

På Miljö- och bygglovsförvaltningen i Huddinge kommun har ett samarbete mellan avdelningarna Natur- och klimatavdelningen och Stadsmiljöavdelningen resulterat i ett gemensamt projekt för att gynna pollinerande insekter -*Ängar i staden*.

Kommunen sköter stora arealer gräsytor och en förändring i skötseln kan därför ge stor effekt i form av blommande ängar som är livsviktiga för pollinerare. Dessa gräsytor är belägna i tätorten och inte i skyddade områden. En spridningsanalys som genomförts på pollinatörer i Huddinge kommun visar att det är just bland villaträdgårdar och offentliga miljöer som livsmiljöerna behöver stärkas. Slätterängarna i naturreservaten ligger perifert i förhållande till spridningssambandet varför det är viktigt att satsa på gräsytor i tätorten.

För många biologer är det bara en viss typ av artsammansättning som gör en äng till en ”riktig” äng. Det finns ett antal arter som eftersöks när naturvärdena på en gräsmark ska mätas. I det här projektet har vi dock valt att fokusera på vilka arter som är viktiga för pollinatörer utifrån växternas nektar- och pollenproduktion. Då måste man räkna med maskrosor, röllika och blåeld som vanligtvis inte ger så höga poäng i ängsinventeringar och naturvärdesinventeringar.

En gräsmatta och en äng är två helt skilda objekt. En gräsmatta är artfattig, kräver ständig skötsel men är också slitstark och en bra plats för människor att leka och vistas på. Ängen är en naturtyp som har stor biologisk mångfald och kräver mindre skötsel än en gräsmatta.

I inventeringen har också en bedömning gjorts av hur gräsytan används. Det är dock viktigt att vara uppmärksam på hur en gräsyta nyttjas om det visar sig att en yta används på ett sätt som inte inventeringen kunnat utläsa. Då behöver skötseln anpassas. En aspekt att ta med sig är att gräsytan åter blir tillgänglig för människor då den klippts i juli-augusti.

En anpassad skötsel av gräsytor kan ge stora vinster för den biologiska mångfalden samtidigt som en mer extensiv skötsel minskar kommunens utgifter för gräsklippning. Därför satsar Huddinge på att utveckla Ängar i staden!

Huddinge kommun

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Definition av begrepp som används i rapporten.....	6
Bakgrund.....	7
Skötseln av kommunens gräsytor kan gynna pollinatörer.....	7
Varför behövs pollinatörer?.....	8
Förändringar i landskapet har missgynnat pollinatörerna	8
Metodik	9
Social bedömning.....	10
Biologisk bedömning	10
Bedömning av kärlväxtarter som är gynnsamma för pollinatörer	10
Exempel på gräsytor som är lämpliga att skötas som ängsmark	11
Exempel på gräsytor som inte är lämpliga att skötas som ängsmark	12
Resultat och diskussion	14
Skötselförslag.....	16
Information till allmänheten	16
Topp tio artrikaste gräsmarkerna.....	18
1. "Radioängen" i Flemingsberg (<i>databas id 448</i>).....	18
2. Gräsmarker vid gångväg Björnkulla (<i>databas id 549, 548</i>)	20
3. Gräsmark vid gångväg vid Kungens kurva (<i>databas id 2036</i>).....	22
4. Gräsmark vid Kungens kurva (<i>databas id 1493</i>).....	23
5. Skeppsmyreparken, (<i>databas id 1038</i>).....	25
6. Gräsmark i närheten av Långsjöparken (<i>databas id 1859</i>).....	27
7. Gräsmark i närheten av Lindvretens industriområde (<i>databas id 1856</i>)	28
8. Gräsmark vid Nytorps mosse IP, Skogås (<i>databas id 1834</i>).....	29
9. Gräsmark vid gångväg nära Huddinge centrum (<i>databas id 950</i>).....	30
10. Gräsmark vid gångväg, Vårbygård (<i>databas id 341</i>)	31
Källor.....	32
Litteratur	32
Databaser och webbsidor.....	32
Bilaga 1. Översiktskarta	33
Bilaga 2. Kartor över kommundelar.....	34
Bilaga 3. Inventeringsformulär.....	42
Bilaga 4. Artlistor	44

Sammanfattning

Huddinge kommun har beviljats statligt LONA-bidrag för att undersöka möjligheten att ställa om skötseln av kommunägda offentliga gräsmattor till blommande ängar. För att identifiera vilka ytor som är lämpliga att ställa om till äng har en inventering av gräsytor genomförts under sommaren 2020. Huddinge kommun ansvarar för 383 944 m² bruksgräsmatta och 273 610 m² högvuxen gräsmatta dvs totalt 65 hektar eller ca 90 fotbollsplaner gräsytor i tätorten. Dessutom finns många mil vägkanter som klipps längs de kommunala vägarna. En kortklippt gräsmatta klipps 12–16 gånger per år. En sådan skötsel leder till att blommor aldrig hinner slå ut och sätta frön. Denna skötsel missgynnar de pollinerande insekterna genom att de blir utan mat. Genom att ställa om skötseln till att mer likna traditionell ängsskötsel kan man gynna många insekter och växter.

Metodiken för inventeringen har bestått av en biologisk bedömning med utgångspunkt i artsammansättning och fysiska förutsättningar. Dessutom har en social bedömning gjorts för att undersöka vilka gräsytor som troligtvis används till picknick eller bollspel av kommuninvånarna. Denna typ av användning gör att en omställning av skötseln inte är lämplig.

Resultatet från inventeringen visar att nära nog hälften av arealen på kommunens gräsmattor har potential att bli blommande ängar med en justering av skötseln. 1611 ytor besöktes under sommaren 2020. Av dessa ansågs ca 481 ytor vara lämpliga att ställa om skötseln på. Av dessa bedömdes 319 st. som artrika ytor och 53 st. som mycket artrika. 49 ytor hade pedagogiska värden. 60 ytor hade potential för att ställas om till ängsskötsel men hade inga höga värden vid besöket. 1126 ytor ansågs inte lämpliga att ställa skötseln på då de antingen saknade de biologiska förutsättningarna eller hade ett socialt värde.

Några av de vanligast förekommande arterna i gräsytor är röllika, olika arter av klöver, revfingerört, blåeld och höstfibbla. Dessa arter är viktiga för pollinatörer. I några gräsytor hittades lite mer krävande ängsväxter som getväppling, gulmåra, svinrot, backnejlika, gullklöver, trift och olika fibblor. Lämpliga gräsytor att ställa om till ängsskötsel påträffades i samtliga inventerade kommundelar. Något oväntat stack Kungens Kurva ut, där det fanns ett flertal artrika vägkanter. De kan anses extra betydelsefulla då en stor del av området består av stora parkeringar och affärsbyggnader, där gräsmarkerna kan utgöra spridningsvägar mellan olika områden i en annars ganska steril miljö.

För att underlätta inventeringen valde kommunen under vår och sommar 2020 att låta gräset växa upp i vissa gräsytor. En av gräsytor ("Radioängen") klipptes inte under sommaren och kunde därför följas upp lite noggrannare. Redan efter några veckor gick en mängd blommor upp i blom. Naturligtvis fanns dessa arter redan där tidigare men hade sällan fått gå i blom, då de snabbt klippts av innan de hunnit blomma. När blommorna tilläts gå i blom fanns genast ett stort antal humlor, bin och fjärilar på platsen.

Inventeringen av gräsytor i Huddinge visar att en stor andel av gräsmattorna i Huddinge har potential att ställas om till ängar bara genom att sluta klippa ytan och anpassa skötseln så att slätter med upptag sker en gång per år. Att dessutom komplettera med insädd och plantering av blommor på utvalda ytor bidrar än mer med föda och livsmiljöer för pollinerare och blir ett estetiskt inslag för människor.

Definition av begrepp som används i rapporten

Bruksgräsmatta

Betecknar en gräsmatta inom ett parkområde, bostadsområde eller kyrkogård. Denna gräsmatta hålls kortklippt och klipps med ett intervall på 12–16 gånger per år.

Hävd

Skötsel som innebär att gräsmarker klipps/slås av eller betas.

Hävdgynnade arter

Arter som gynnas av hävd.

Högvuxen gräsmatta

Betecknar en gräsyta som inte har ängens biologiska artsammansättning men som inte har det sociala värde som en bruksgräsmatta har. Ytan klipps extensivt 2–3 gånger per år.

Näringsgynnad vegetation

Växter som har ett kraftigt växtsätt som ofta kväver annan vegetation och trivs där det finns mycket näring i jorden.

Pollinatörer

Djur, oftast insekter, som hjälper växternas fröämnen att bli befruktade genom att transportera pollen mellan olika blommor.

Rödlistade arter

Arter som är klassificerade i en lista efter bedömning av risk att dö ut nationellt. Listan sammanställs av ArtDatabanken vid Sveriges lantbruksuniversitet.

Signalarter

Arter som med sin närvaro indikerar att ett område har höga naturvärden.

Slåtter

När gräset slås av och samlas upp. Historiskt har man använt ordet i samband med att man skördat vinterfoder till husdjur.

Bakgrund

Våren 2020 infördes en särskild satsning på vilda pollinatörer i den lokala naturvårdssatsningen (LONA; Naturvårdsverket 2020a). LONA är ett statligt bidrag som ger möjlighet för kommuner att genomföra projekt till nytta för naturvård och friluftsliv. Under 2020 satsades det extra på pollineringsprojekt inom LONA. Exempel på sådana projekt kan vara att skapa eller förbättra levnadsmiljöer som är viktiga för pollinerande insekter, eller som handlar om kunskapsuppbyggnad och att sprida information om värdet av pollinerande insekter. Satsningen på pollinatörer ska förbättra situationen för till exempel bin, fjärilar och andra insekter och gynna pollinering. I maj 2020 beviljades Huddinge kommun 250 000 kronor för att undersöka möjligheterna att ställa om delar av kommunens traditionellt skötta gräsytor till en skötsel som gynnar blommande växter och arter som är beroende av blommande marker, t.ex. humlor, bin och fjärilar. Projektet innefattar inventering av kommunens gräsytor, samt en informationsinsats om ängens värden, som riktas till kommuninvånarna.

Många vildbin och andra pollinerande insekter har minskat i antal, till stor del på grund av att deras livsmiljöer har försvunnit. Tidigare fanns det fler och större arealer av blomrika ängar som gav de pollinerande insekterna mat i form av pollen och nektar. Under 1900-talet har en modernisering av jordbruket skett och många ängar har försvunnit. Många insekter har idag svårt att hitta tillräckligt med både pollen och nektar, bra boplatser och platser att övervintra på. När insekternas livsmiljöer minskar blir det en fragmentering av landskapet och insekterna får svårare att hitta mat och sprida sig mellan olika områden. För att hjälpa de pollinerande insekterna bör man försöka skapa mer blomrika gräsmarker som kan förse pollinerande insekter med föda och bostäder. Detta kan man göra genom att ställa om gräsmattor som i dagsläget hålls kortklippta, till blommande ängar.

Skötseln av kommunens gräsytor kan gynna pollinatörer

Huddinge kommun ansvarar för 366 000 m² bruksgräsmatta och 207 000 m² högvuxen gräsmatta dvs totalt 65 hektar eller ca 90 fotbollsplaner gräsytor i tätorten. Dessutom finns många mil vägkanter som slås längs de kommunala vägarna. Huddinge kommun vill undersöka möjligheterna till att ställa om delar av dessa gräsytor till en skötsel som är mer gynnsam för blommande växter, och andra arter som är beroende av blommande marker, som humlor, bin och fjärilar.

Bruksgräsmatta betecknar en gräsmatta inom ett parkområde, bostadsområde eller kyrkogård som ska skötas för att tåla vistelse som exempelvis lek, bollspel, picknik. En bruksgräsmatta ska upplevas som vårdad och klipps därför med ett intervall på 12–16 gånger per år. Av tradition så sköts även många andra typer av gräsytor, exempelvis ytor längs med gångvägar eller parkytor där människor inte vistas, som bruksgräsmatta.

Att sköta en bruksgräsmatta är ett resurskrävande moment då mycket arbetstid går åt till intensiv klippning varje år. De maskiner som används drivs fortfarande till stor del av fossila bränslen och förbrukningen av drivmedel är hög. Dessutom är gräsklippning ett arbetsmoment som är förenat med stora arbetsmiljörisker i form av buller, vibrationer, säkerhet på väg och partiklar i avgaser från maskinerna som används.

Att ställa om gräsmattor till ängsskötsel medför därför, utöver att det gynnar växter och insekter, även en minskad belastning på miljön (i och med mindre utsläpp), minskade kostnader, samt minskade arbetsmiljörisker. Ängsskötsel leder därmed till en ökad hållbarhet såväl ekonomiskt, socialt som ekologiskt.

Högvuxen gräsmatta betecknar en gräsyta som inte har ängens biologiska artsammansättning, men som inte har det sociala värde som en bruksgräsmatta har. Dvs. det är en yta som inte används för lek eller rekreation. Ofta är det smala ytor längs med vägar eller gångstråk. Socialt kan ytan upplevas som ovårdad. Därför klipps ofta delar av ytan exempelvis runt utrustning som parkbänkar eller papperskorgar mer intensivt, medan merparten av ytan klipps extensivt 2–3 gånger per år.

Det som skiljer en högvuxen gräsyta från en ängsyta är framförallt artsammansättningen i ytan.

För att hitta de ytor som är lämpliga att ställa om till ytor med ängsskötsel krävs en inventering av gräsyterna. Inventeringen kommer senare att vara ett underlag för vilka ytor som ska ställas om till ängsskötsel. Inventeringens syfte är att ta reda på om gräsyten lämpar sig att ställa om till ängsskötsel, med hänsyn till om det finns blommande växter i ytorna, markens näringshalt och lämplighet utifrån kommuninvånarnas användarperspektiv.

Varför behövs pollinatörer?

Pollinatörer är ett samlingsnamn för de djur som hjälper till vid pollinering av växter. Så mycket som 90 procent av de vilda växterna är helt eller delvis beroende av pollinatörer för att föröka sig ([Naturvårdsverket](#) 2020b). I Sverige är det huvudsakligen olika insekter som står för pollineringen. Det finns fjärilar, vildbin, blomflugor och skalbaggar som pollinerar växter. Pollinatörerna är viktiga eftersom ungefär en tredjedel av det vi äter kommer från växter som är pollinerade av insekter. Några exempel är äpplen, tomater, blåbär, squash och jordgubbar. Men även rotfrukter som morötter och kålrötter är beroende av pollinatörer för att kunna sätta frön som kan utvecklas till rotfrukter. Det är inte bara stora kommersiella odlingar som är beroende av att det finns pollinatörer utan även de som odlar i sina villaträdgårdar. Utan pollinatörer blir det ingen frukt på träden och inga bär på buskarna.

Förändringar i landskapet har missgynnat pollinatörerna

Under 1900-talet har stora förändringar skett i hur människan brukar landskapet. Landskapet har förändrats från ett jordbrukslandskap med många gräsmarker i form av slätter- och betesmarker till ett landskap med få gräsmarker. En kartstudie över ett område i Södermanland visar att 96% av ängs- och betesmarkerna har försvunnit under 1900-talet (Cousins et al 2015), troligen är det en liknande minskning av ängs- och betesmarker i resten av Sverige. Detta har lett till en stor minskning av pollinerande insekter, och många arter som är förknippade med ängs- och betesmarker har blivit sällsynta och hotade. Ängs- och betesmarker är en av de artrikaste miljöerna som finns i Sverige och mycket viktiga för biologisk mångfald. På de artrikaste gräsmarkerna kan en enda kvadratmeter innehålla uppemot 40-50 olika växtarter (Eriksson 2007). Många fjärilar, humlor och bin är beroende av växterna. I de gamla ängs- och hagmarkerna fanns det även förutsättningar för de pollinerande insekterna att bygga bo, som gamla murkna träd och jordblottor som uppkom genom tramp eller skador i grässvålen från slåttern. Där det finns gott om insekter finns det i sin tur ofta gott om födosökande fåglar och fladdermöss. Ängen är därför en mycket viktig naturtyp för artrikedomen.

När en gräsmark hävdas, vilket betyder att gräset och örterna slås av eller betas av med jämna mellanrum, uppstår en särskild artsammansättning av olika växter. De växterna som växer på hävdade gräsmarker är de som inte tål konkurrens särskilt bra. Eftersom vegetationen hela tiden slås av är det ingen växt som hinner växa sig stor nog för att konkurrera ut andra växtarter. Många av ängsväxterna har ett rosetliknande växtsätt som gör att de klarar sig bättre från att bli uppätta eller helt avslagna. Eftersom man hela tiden tar bort gräset från en ängs- eller hagmark blir marken med tiden näringsfattig då näringen försvinner med gräset. Därför är många ängsväxter anpassade att klara av näringsfattiga miljöer.

Många av de pollinerande vildbina kan inte flyga särskilt långt och behöver ha nära mellan sitt bo och växterna där de hämtar sin nektar eller pollen (Linkowski et al. 2004). Därför är det viktigt att det finns många gräsmarker nära varandra så att bina klarar av att ta sig emellan dem. Flera arter av vildbin är även specialiserade på att leva på en viss växtart, till exempel så finns det blålocksbi som lever på blålockor och fibblesmalbi som lever på fibblor.

Traditionellt har man slagit gräset med lie för att sedan hässa och torka till hö. När höet torkas eftermognar en del frön och ramlar ner på marken och etablerar nya plantor. Genom slätter och bete ser man även till att det inte har skapats något tjockt förnatäcke av gammalt fjolårsgräs som kväver växterna och förhindrar att nya frön kommer i kontakt med jorden. Slåttern har framförallt skett under

den senare delen av sommaren då det har varit som störst växtmassa som kan bli hö till djuren under vintern. Det har även förekommit försommarslätter. Den exakta tidpunkten för slätter har varierat beroende på var i landet man är och på årsvariationen, generellt har slättern skett när det funnits som mest växtmassa och det har funnits bra förutsättningar för att höet ska hinna torka (Ekstam et al. 1988). Därför är det viktigt att man vid slätter tar upp det avslagna gräset för att i största möjliga mån försöka efterlikna den traditionella skötseln, att man anpassar tidpunkten för slättern samt att man låter gräset torka innan det tas upp så att fröna hinner släppa.

De gräsytor som finns inom Huddinge kommun har olika historia, en del av ytorna är mycket unga och nyskapade med hög näringspåverkan och det kommer krävas flera år av skötsel och insådd av ängsväxter för att dessa ska bli blomrika ängsmarker. Medan andra gräsytor ligger på platser där det tidigare har varit en hävdad gräsmark, där det finns många olika arter kvar och näringshalten i jorden är låg.

En del av de gräsytor som finns i det moderna landskapet har hävdats många år genom skötsel, många av de gräsytor har klippts kort flera gånger per år enligt tradition, framförallt av estetiska skäl. Klippningen av gräsytor sker med så täta intervaller att blommorna i dessa gräsytor mycket sällan hinner komma i blom eller sätta frön. Denna skötsel missgynnar de pollinerande insekterna genom att de blir utan mat. Genom en omställning av skötseln till en som liknar den traditionella ängsskötseln kan man gynna många insekter och växter.

Metodik

För att hitta de gräsytor där en omställning av skötseln är möjlig, har en bedömning av lämplighet gjorts av gräsytor som ligger på kommunal mark. Denna bedömning vilar på två ben: dels har en biologisk bedömning gjorts för att hitta de gräsytor som har de rätta biologiska förutsättningarna, och dels har en social bedömning gjorts för att välja ut de ytor som inte utnyttjas av de närboende till annat, så som exempelvis picknick och lek. Vilka parametrar som har bedömts och beskrivits, framgår under rubrikerna Biologisk bedömning och Social bedömning nedan. De gräsytor som bedömdes vara lämpliga för en omställning av skötseln klassades sedan in i en av fyra förvalda klasser.

Bedömningsklasser för gräsytor med förutsättningar att ställas om till ängsskötsel är:

- **Mycket artrikt:** området är artrikt (mer än 10 arter och/eller minst en art som är lite mer krävande), har andra biologiska värden som gynnar pollinatörer och ligger på ett sådant sätt att de är lämpligt ur ett socialt perspektiv.
- **Artrikt:** området har en flora som gynnar pollinatörer men lite lägre artrikedom (ca 5–10 arter), området har vissa biologiska värden som gynnar pollinatörer och ligger på ett sådant sätt att de är lämpligt ur ett socialt perspektiv.
- **Potential för att öka värden:** t.ex. näringsfattiga och sandiga marker som är artfattiga och gynnas av att man sår in blommande arter.
- **Pedagogiska värden** (ytor med pedagogiska värden ligger på ett sådant sätt att allmänheten ofta kommer i kontakt med dem, de kan till exempel ligga i nära anslutning till ett bostadsområde eller i en park.)

Samtliga av kommunens gräsytor var sedan tidigare digitaliserade och var tillgängliga som ett GIS-lager som kunde användas i ett kartprogram. Inventeringen utgick ifrån det digitaliserade kartunderlaget som var en förutsättning för att kunna hitta till de 1611 gräsytor som skulle bedömdas. För varje gräsyta där skötseln ansågs lämplig att ställas om har ett inventeringsformulär fyllts i, formulärets innehåll kan ses i Bilaga 3. Informationen samlades in med appen Collector för ArcGIS i surfplatta, med ortofoto som bakgrund. Informationen om varje besökt gräsyta redovisas både i en shapefil där datat är sökbar och har geografiska kopplingar, men även i en objektkatalog där varje gräsyta där en omställning av skötsel ansågs lämplig beskrivs i text och med en bild. Objektskatalogen redovisas i en separat bilaga. Koordinatsystemet som användes var Sweref 99 TM.

Social bedömning

Den sociala bedömningen omfattade en beskrivning om eller hur gräsyten användes av invånarna i kommunen. Bedömningen utgick ifrån ytans placering eller om det fanns några synliga spår av aktivitet. Det noterades ifall det var troligt att gräsyten användes för picknick, bollspel, lek, solbad eller liknande. Det noterades även om det fanns gångstråk i ytan. Det kan ibland vara svårt att veta om en gräsyta används av människor, men ibland är det uppenbart att den saknar värde för människor att vistas på. Det kan handla om branta sluttningar, smala remsor eller gräsytor utmed större bilvägar. Den sociala bedömningen omfattar även en pedagogisk bedömning. Ytor med pedagogiska värden ligger på ett sådant sätt att allmänheten ofta kommer i kontakt med dem, de kan till exempel ligga i nära anslutning till ett bostadsområde eller i en park.

Biologisk bedömning

Den biologiska bedömningen omfattar en beskrivning av vilka förutsättningar en gräsyta har när det gäller biologisk mångfald. Bedömningen omfattar biologiska förutsättningar som ett artrikt fältskikt (fig.1 och fig.2), antal blommande växter, om det finns särskilda arter som är förknippade med ängsmarker, och om det finns en artsammansättning som gör att det blommar från vår till sensommar/höst. Bedömningen omfattar även en beskrivning av ytans fysikaliska förutsättningar som markens näringsstatus, är den näringsfattig/näringsrik, ligger gräsyten soligt eller skuggigt, finns det solbelysta kullar, vilket är läget i terrängen, ligger gräsyten i en sluttning eller kulle? Vilken är jordarten är det sandigt/grusigt eller lerigt? Finns det blottad mineraljord?

Kopplat till den biologiska bedömningen gjordes en enklare inventering av de arter som förekom inom gräsyten, fokus låg på kärlväxter som är kopplade till gräsmarker (se stycket Bedömning av kärlväxter som är gynnsamma för pollinatörer) men sågs insekter så noterades även dessa. Insektsart angavs ifall det var möjligt, annars noterades arten på gruppnivå. Exempelvis så angavs solitärbin, humlor, blåvingar, bastardsvärmare och guldvingar på gruppnivå.

Bedömning av kärlväxter som är gynnsamma för pollinatörer

Vid varje gräsyta som ansågs lämplig att skötas som ängsmark, gjordes en översiktlig inventering av blommande kärlväxter, särskilt fokus låg på sådana arter som är viktiga för insekter. Förutom naturvårdsarter kopplade till gräsmarker har arter som har ett bra nektar- och/eller pollenvärde, dvs de växter som är viktiga för pollinatörer. I tabell 1 presenteras några arter som eftersöktes särskilt då de är arter som många pollinatörer utnyttjar. Andra arter som eftersöktes var naturvårdsarter kopplade till gräsmarker (signalarter, typiska arter för gräsmarkshabitat (Bilaga 4) och rödlistade arter (ArtDatabanken 2020)).

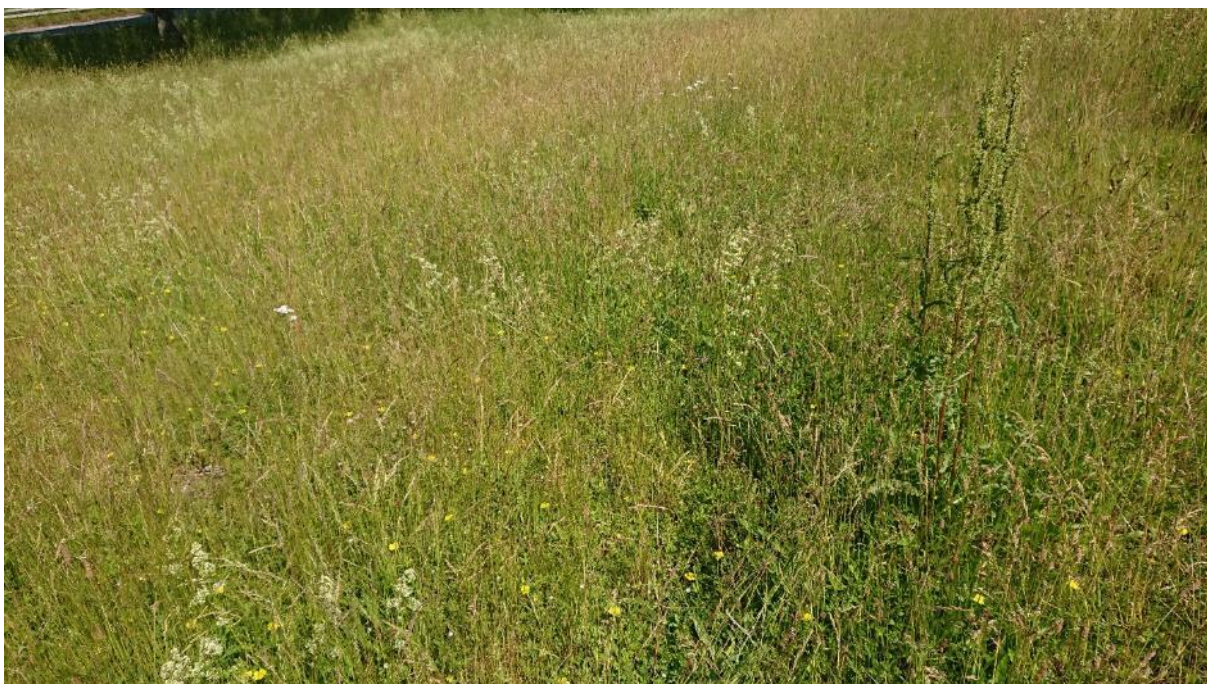
Tabell 1. Några viktiga växter för pollinatörer som eftersöktes under fältbesöken, för de arter där finns information anges deras värde som foderväxter åt pollinatörer. 1 anger lågt pollen/nektarvärde medan 3 anger högt värde. Pollen och nektarvärdena kommer från boken "Nyttiga växter för bin och människor av Kirkevold&Gjessing".

Artnamn	Nektarvärde	Pollenvärde	Kommentar
alsikeklöver	3	3	
backlök			
blåeld	3	2	
brunört			
fetknopp av alla arter	3	2	
fibblor av alla arter			

fingerörter			
gräslök			
gullris	1	2	
gulsporre	1	1	
humlelusern	2	1	
hästhov	2	2	blommar tidigt på säsongen
höstfibbla	1	2	blommar senare på säsongen
johannesört	1	1	
kanadensiskt gullris	1	2	Obs! Arten är invasiv men har trots allt vissa värden som foderväxt
kråkvicker/häckvicker	1	1	
kungsmynta	3	1	
käringtand	2	2	
luktklöver/viol	1	1	
lungört			
maskros	3	3	
nävor	2	1	
oxtung	2	1	
palsternacka	2	2	
renfana			blommar senare på säsongen
rödclint	2	2	blommar senare på säsongen
rödclöver/skogsklöver	2	3	
röllika		1	
smörblomma	1	1	
sommargyllen	2	2	
sötväppling både vit- och gul sötväppling	3	2	
tusensköna	1	1	
vitklöver	3	3	
vårkrokus	1	2	blommar tidigt på säsongen
väddclint	2	2	
vänderot			
åkertistel	3	2	
åkervädd	2	1	

Exempel på gräsytor som är lämpliga att skötas som ängsmark

Gräsytor som har biologiska förutsättningar som ett artrikt fåltskikt och fysikaliska förutsättningar som solbelysta kullar, grusiga miljöer, blottad mineraljord har bedömts som lämpliga att sköta som ängsmark. Exempel på sådana miljöer är blomrika ängar (fig.1 och fig.2), gärna med många ärtväxter och en artsammansättning som gör att det blommar i gräsmarken från vår till sensommar/höst. En bedömning har också gjorts så att ytan inte ligger på en sådan plats att det känns ovårdat eller ”i vägen” för kommuninvånarna.

Figur 1. Gräsyta med många blommande arter.

Figur 2. Gräsyta med många blommande arter. Notera att kanten är klippt vilket skapar en känsla av att området är skött.

Exempel på gräsytor som inte är lämpliga att skötas som ängsmark

Anledningen till att en gräsyta inte ansågs lämplig att omvandla till äng kan vara att den är viktig ur en social aspekt, och används till exempel till lek och picknick eller som gångstråk. En gräsyta kan även vara olämplig ur ett biologiskt perspektiv om ytan är artfattig och saknar biologiska faktorer som gör ytan lämplig till att omvandla till ängsmark. Till exempel kan det vara mycket näringsrika ytor (fig.3) med kirskaål, ryssgubbe, bredbladiga gräs, invasiva arter och skräppor.

Exempel på gräsytor som är olämpliga är också ytor med gångstråk (fig.4) där högt gräs kan uppfattas ovårdat. Dessa ytor finns särskilt i samband med bostadsområden.

Figur 3. Artfattig näringsgynnad vegetation med ett stort inslag av arter som kirskål och ryssgubbe. Gräsytan anses därför som olämplig att ställa om till ängsskötsel.

Figur 4. Gångstig genom en gräsyta gör området olämpligt för högt gräs då många passerar detta område och högt gräs kan uppfattas som ovårdat.

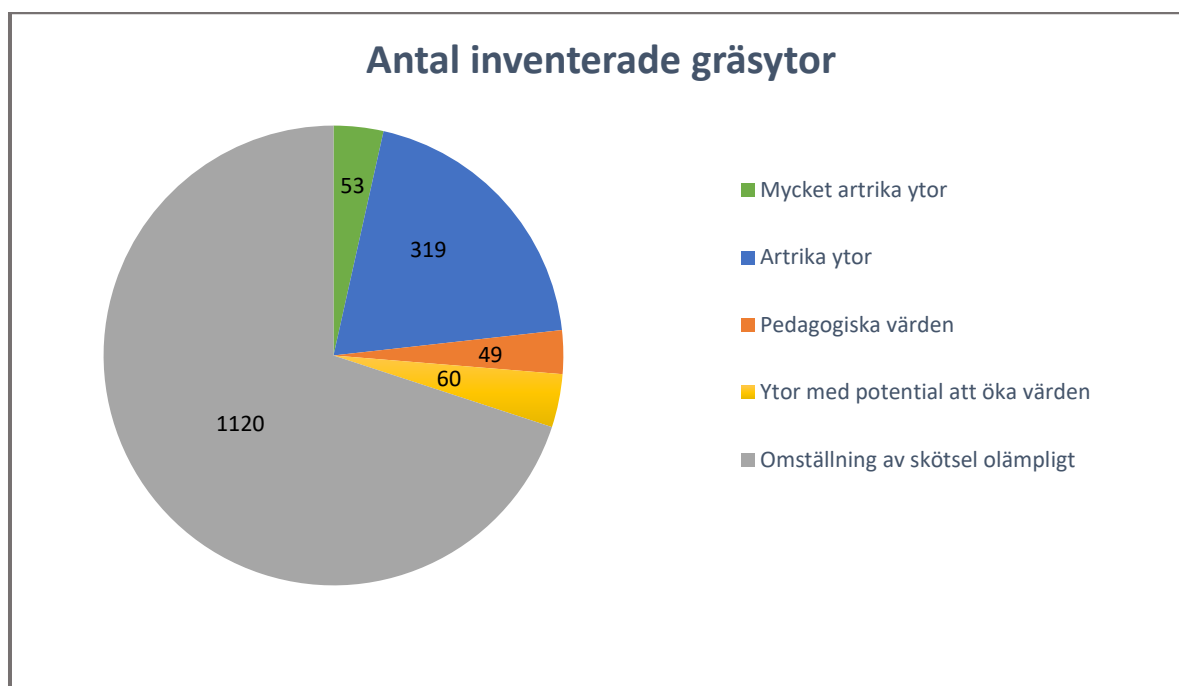
Resultat och diskussion

Inventeringen av gräsytor i Huddinge kommun visar att ett stort antal av gräsytor i kommunen har potential att ställas om till ängsskötsel genom att sluta klippa gräsytan.

Av de 1611 gräsytor som besöktes under sommaren 2020 ansågs ca 481 ytor vara lämpliga att ställa om skötseln på, till att mer likna traditionell ängsskötsel (fig. 5). Av dessa bedömdes 316 st. som ”artrika” ytor och 56 st. som ”mycket artrika”, 49 st. hade pedagogiska värden. 60 gräsytor bedömdes ha potential för att ställas om till ängsskötsel.

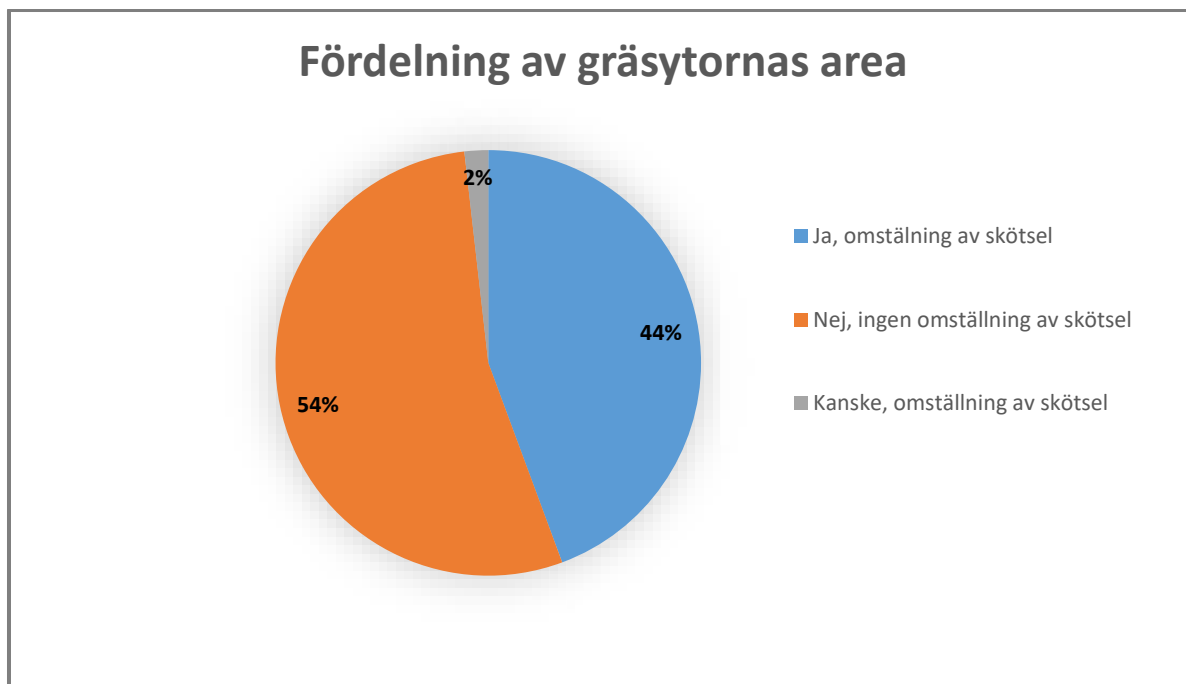
Gräsytor som bedömdes ha pedagogiska värden låg oftast i anslutning till skolor, parker eller tätbebyggda bostadsområden. De gräsytor som bedömdes ha potential att ställas om var ofta nyetablerade ytor som var artfattiga. Dessa gräsytor kan kräva en större skötselinsats i början, då de i nuläget inte har några högre värden.

1120 ytor ansågs inte lämpliga att ställa om skötseln på. Många av de ytor som inte var lämpade att ställa om skötseln på var bruksgräsmattor som utnyttjades av allmänheten, t.ex. gräsmattor som används till picknick och lek. Det kunde även vara biologiska förutsättningar som gjorde att en omställning av skötseln bedömdes som olämplig, t.ex. ytor där marken var för näringsrik där näringsgynnade arter som kirskaal och brännässlor dominerade.

Figur 5. Cirkeldiagrammet visar antal inventerade gräsytor.

Totalt 651697 m² gräsmark har bedömts, av dessa ansågs 289 056 m² lämpliga att ställas om till ängsskötsel och 350 910 m² som olämpliga att ställa om (fig.6). 11 731 m² av gräsytor bedömdes kanske vara lämpliga att ställa om skötseln på, anledningen till osäkerheten i dessa ytor var t.ex. att några av gräsytor låg i lekpark. I bilaga 1 och 2 redovisas gräsytor på översiktsskärter. Olämplig att ställa om, innebär att ytan antingen bör fortsätta skötas som bruksgräsmatta eller högvuxen gräsmatta. De flesta ytor som ansågs vara olämpliga att ställa om var små ytor, så antalet ytor som ansågs olämpliga var betydligt högre än andelen area som ansågs olämplig, i relation till det totala antalet och arealen som inventerades.

Figur 6. Cirkeldiagrammet visar fördelningen av arean i procent för de gräsmarker som anses lämpliga, respektive olämpliga, att ställa om skötseln på till ängsskötsel.

I de flesta gräsytor hittades ganska vanliga gräsmarksväxter som är relativt anspråkslösa i sitt val av växtplats, men flera av dessa arter är bra nektar- och pollenkällor för insekter och ger bra blomrikedom. De arter som var vanligast förekommande i de flesta gräsyterna var röllicka, olika arter av klöver, revfingerört, blåeld och höstfibbla. Dessa arter förekom i de flesta gräsyterna och är arter som är viktiga för insekter.

På några av gräsyterna hittades det kärlväxter som är mer krävande när det gäller växtplats och som räknas till de mer klassiska ängsväxterna. Dessa var getvåppling, gulmåra, svinrot, backnejlika, gullklöver, trift och olika fibblor. Inventeringens fokus låg på kärlväxter men om olika insekter observerades under besöken noterades även dessa. Ett par arter som sågs under inventeringen och är värda att lyftas upp är bastardsvärmare och svartpälshärl som är båda rödlistade. Generellt var det mycket insekter på de gräsytor som hade mycket blommande blommor.

Under inventeringen identifierades många gräsmarker med biologiska värden, många av dessa gräsytor är vägkanter. Att just vägkanter är överrepresenterade bland de lite artrikare gräsyterna kan bero på att vägkanter oftast utgörs av en väl-dränerad jord med mycket sand och grus som gör att näringsämnen dräneras bort snabbare än i en lerjord och på så sätt blir näringsförhållanden mer lika en ängsmark. En annan anledning kan vara att många vägkanter har en lång historia av att bli skötta extensivt genom slåtter ett par gånger per år. Att många vägar har legat på samma plats i många år och vägkanterna har skötts gör att man får en slags ängsmark med en kontinuerlig skötsel. Många av vägkanterna har en flora som liknar en torräng med många blommor som blommar. Därför är flera av de arterna som hittas i vägkanterna klassiska ängsväxter. Dessutom har flera vägkanter blottad jord/sand i sluttningar vilket kan skapa förutsättningar för insekter att bygga bohålor. En annan viktig aspekt är att vägkanter utgör en stor yta som sträcker sig genom stora delar av kommunen och kan på så sätt binda ihop andra gräsmarker som en slags ”grön väg”.

Ett område värt att lyfta fram där flera av vägkanterna var artrika var vid Kungens kurva, i detta område blir dessa vägkanter extra betydelsefulla då stor del av området består av stora parkeringar och affärsbyggnader, där gräsmarkerna kan utgöra spridningsvägar mellan olika områden i en annars ganska steril miljö.

Skötselförslag

Generella skötselförslag för att skapa blomrika ängar:

- Slåttern bör i huvudsak ske efter att blommorna har gått i blom och bildat frö. Traditionellt sett har slåttern skett från slutet av juli och under augusti månad. Men då det kan vara svårt att låta gräset torka på marken eller hässja höet så att fröna hinner eftermogna och ramla av kan det vara lämpligt att lägga slåttern lite senare på säsongen, kanske i slutet av augusti eller i början av september.
- Slåttern bör ske med upptag för att gräsyterna ska kunna fungera som ängsmarker. Detta för att näringen ska försvinna och för att det inte ska bildas ett tjockt förnatäcke som kväver växterna.
- All slåtter bör inte ske samtidigt och på exakt samma tid varje år, utan en del gräsmarker kan må bra av att det är en liten variation av slåttertid. Varierade slåttertider gynnar olika arter, vilket leder till ökad biologisk mångfald.
- I områden med slyuppslag bör slåttern ske lite tidigare på säsongen eller två gånger per säsong, med en tidig försommarslåtter i maj/juni och en sensommarslåtter i september. Man bör slå av slyuppslaget innan en förvedning sker. Det kan även vara lämpligt att manuellt klippa av slyuppslag mycket nära marken för att inte skapa låga stubbar med många tillväxtzoner.
- För att minska näringen i markerna kan slåtter ske flera gånger per år, framförallt kan en tidig slåtter minska näringshalten då det finns som mest näring i gräset tidigt på säsongen. Vid en sen slåtter har gräset redan börjat lagra näringen i sina rötter. Däremot är det en mer effektiv fröspredning vid en sen slåtter. Denna metod används endast i enstaka fall där det redan är näringsrikt i marken och där det finns mycket näringsgynnade växter.
- En del gräsytor mår bra av att man skadar grässvålen lite någon gång ibland, detta för att frön ska ha en chans att komma ner till jorden och gro. Skador i grässvålen uppstod historiskt vid fagning och/eller efterbete, därför kan det vara lämpligt att efterlikna denna typ av störningar.
- Gödsla aldrig ängen och lägg inte på näringsrik jord vid markarbeten.
- Insådd av arter kan vara ett komplement i artfattiga ytor. Bäst är det om man kan plocka frön från den lokala floran, men om detta inte är möjligt finns det olika typer av fröblandningar. En del fröblandningar innehåller många åkerogräs (klätt, vallmo, blåklint), dessa är bra i början då jorden fortfarande är mycket näringspåverkad men man bör se till att det även finns en andel ängsväxter i fröblandningen som sås ut. Insådd och plantering av blommor på utvalda ytor bidrar med mer än föda och livsmiljöer för pollinatörer, utan blir även ett estetiskt inslag för människor.

En utmaning i skötsel av ängar är att se till att slåtter med upptag sker. Om gräset bara slås av och lämnas på platsen kvävs vegetationen under och näringen stannar kvar i marken. Inga eller ett fåtal blommor kommer att kunna växa på platsen. Därför är det viktigt att säkerställa att upptag sker när gräset slagits av. För detta krävs en typ av maskiner som dels kan slå högt gräs och dels har en uppsamlingsfunktion. Det avslagna gräset behöver också komposteras eller användas på lämpligt sätt.

Information till allmänheten

Högvuxet gräs kan uppfattas som ovårdat. För att skapa en förståelse och acceptans för lite mer högvuxna ängsytor krävs information till allmänheten. Huddinge kommun har tagit fram informationsskyltar (fig.7) som sätts ut i ängarna. Kommunen informerar om detta på huddinge.se och kommer att gå ut med information i sociala medier, digitala medier och lokaltidningar. Projektet har

även uppmärksammats i Sveriges radio. Information är även viktigt för att undvika felanmälningar från allmänheten där det är meningen att gräset ska växa.

Figur 7. Skylten som kommer sitta uppe för att informera allmänheten om att kommunen låter utvalda gräsmattor bli blommande ängar.

Topp tio artrikaste gräsmarkerna

Här presenteras 10 artrika gräsytor som har stora möjligheter att ställas om till blommande ängar. För övriga gräsytor hänvisas till objektskatalogen.

1. "Radioängen" i Flemingsberg (databas id 448)

Figur 8. Radioängen en solig dag, perfekt för att studera pollinerande insekter.

Figur 9. Vy över Radioängen.

Beskrivning

Gräsmarken är mycket artrik och har örter som blommar från våren till hösten. Gräsmarken är solbelyst största delen av dagen. Gräsytan sluttar något men är till största delen plan. Jordarten är delvis grusig, särskilt i kanterna av ytan. Ett antal olika insektsarter har observerats i området, bland annat svartpälsbi. Detta är en yta som har besökts flera gånger under säsongen och är därför mer noggrant inventerad.

Arter

Bin:

Hushumla, ljus jordhumla, mörk jordhumla, blåklockshumla, åkerhumla, ängshumla, stenhumla, stensnylthumla, honungsbi, svartpälsbi (kategoriserad som NT på rödlistan), örtagårdsbi, tandsandbi, cyanmärgbi, rödmurabi.

Kärlväxter:

Getväppling, blåeld, grustrav, sommarfibbla, höstfibbla, käringtand, vitklöver, rödklöver, humlelusern, gullviva, rödklint, prästkrage, skatnäva, duvvicker, kråkvicker, stormåra, gulmåra, åkertistel, grässtjärnblomma, lomme, röllika, rödsvingel, rödven.

Fjärilar:

Rapsfjäril, näselfjäril, puktörneblåvinge, ängssmygare, rödfransad björnsinnare, gulvingad fältmätare.

Social bedömning

Gräsytan ligger intill en större bilväg vilket gör att det inte är en yta som lockar till att vara på, gräsytan verkar därför inte vara en yta som utnyttjas av allmänheten. Däremot har ytan ett bra pedagogiskt läge då den ligger centralt och invid en gång- och cykelväg, vilket gör att många passerar ytan.

Hänsyn/skötselråd

Kanterna på gräsytan kan klippas så att den ser mer vårdad ut. Klippning kan ske längs eventuella gångstigar och genvägar.

2. Gräsmarker vid gångväg Björnkulla (databas id 549, 548)

Figur 10. Vy över en av de två gräsmarkerna, de gula blommorna är färgkulla.

Figur 11. Vy över den andra gräsyten, det är lite färre blommande växter men ett större inslag av grus.

Beskrivning

I Flemingsberg finns två gräsytor som ligger bredvid varandra, och som båda bedöms som lämpliga att skötas som ängsmark. Dessa gräsytor ligger så att de är solbelysta största delen av dagen. Jordarten är grusig och väl-dränerad vilket gör att det blir torrt och ganska näringsfattigt. Det finns en hel del jordblottor, särskilt närmast väggkanten. Ytorna är mycket blomrika och har delvis karaktär av torrbacke, fläckvis växer det mycket ruderalväxter och ganska hög vegetation. Rikligt förekommande arter var färgkulla, röllika, rajgräs och rödsvingel. Den ena ytan är något artrikare än den andra, då den andra ytan är lite mer näringspåverkad.

Arter

Knippfryle, käringtand, vit sötväppling, färgkulla, röllika, blåeld, rödklöver, nattljus, alsikeklöver, styvmorsviol, harklöver, vårbrodd, hummelusern, vildmorot, renfana, malva, åkerviol, femfingerört, rödven, flockfibbla, käringtand, gullklöver, jordklöver, femfingerört, skogsklöver, renfana, vitklöver, vildpersilja, malva, vitklöver, hummelusern, revsmörblomma, prästkraze, hundäxing, rödsvingel, gråbo, skräppor.

Social bedömning

Ingen av ytorna verkar vara utnyttjade av de närboende, förutom att det finns en liten gångstig som är en genväg på en av ytorna. Klippning av gräset längs genvägen kan eventuellt göras. Gräsmarken ligger nära ett bostadsområde med flerbostadshus och har ett bra pedagogiskt läge.

Hänsyn/skötselråd

Slåtter senare på säsongen så växterna hinner fröa av sig.

3. Gräsmark vid gångväg vid Kungens kurva (databas id 2036)

Figur 12. Vy över den långsmala gräsytan.

Beskrivning

Gräsytan består av en välgkant som ligger i en sluttning mellan en gång- och cykelväg och en bilväg. Gräsytan ligger så att den blir solbelyst största delen av dagen. Några unga björkar växer på gräsytan, dessa skuggar delvis området. Jordarten är sandig/grusig och väl-dränerad, vilket leder till att ytan får en torrbackskaraktär med torrmarksarter som rödven, fårsvingel och mycket harklöver. Gräsytan har hög artrikedom och här förekommer getvåppling som är ganska ovanlig i Huddinge kommun.

Arter

Getvåppling, rödklöver, harklöver, alsikeklöver, hummelusern, röllika, fibblor (*Pilosella* sp.), blåeld, johannesört, kanadensiskt gullris, vitklöver.

Social bedömning

Ytan ligger inom ett handelsområde och utnyttjas ej av allmänheten. Gräsytan har ett bra pedagogiskt läge då den ligger invid en gång- och cykelväg och många passerar ytan.

Hänsyn/skötselråd

Slåttern bör ske efter att getvåpplingen har satt frö. Man bör även ha koll på att björkarna inte skuggar för mycket när de växer upp och blir större.

4. Gräsmark vid Kungens kurva (databas id 1493)

Figur 13. Bilden visar ett exemplar av blommande getväppling.

Figur 14. Vy över gräsytan.

Beskrivning

Gräsytan ligger soligt och är solbelyst större delen av dagen. Gräsytan är ganska stor och blomrik. En viss näringspåverkan förekommer då några tistlar hittades på ytan. Jordarten är till största del sandig/grusig och väl-dränerad. En stor del av gräsytan har torkmarksflora med arter som fårsvingel, rödven och harklöver. Då gräsytan ligger i närheten av andra gräsmarker utgör den en del av ett större sammanhängande område med lite artrikare blomrika gräsmarker. Gräsytan har hög blomrikedom och arter som kan blomma under en stor del av sommaren. Även i denna yta fanns getväppling.

Arter

Rödkläver, vitkläver, alsikekläver, röllika, åkertistel, revfingerört, humlelusern, kråkvicker, harklöver, getväppling, gåsört, rödklint, blåeld, käringtand, vit sötväppling.

Social bedömning

Gräsyten ligger invid en gångväg och ett hus. Det är inte en yta som utnyttjas av allmänheten och den har ett bra pedagogiskt läge.

Hänsyn/skötselråd

Slåttern bör ske efter att getväpplingen har satt frö.

5. Skeppsmyreparken, (databas id 1038)

Figur 15. Närbild på blomsterprakten.

Figur 16. Vy över en del av gräsmattan.

Beskrivning

Gräsytan ligger i en park med flera liknande gräsytor. Stor del av gräsytan är solbelyst och torr, med mycket jordblottor. Några träd förekommer på ytan, flera större björkar i norra kanten, lite väst om mitten finns en höjd med tre små körsbärsträd. Det finns en kulle med torrängsflora som är mycket artrik, det övriga området är också fint med potential att få samma flora som kullen.

Arter

Vitklöver, rödklöver, backnejlika, svartkämpar, käringtand, röllika, revfingerört, humlelusern, fibblor, luktkviol, prästkrage, liten blåklocka, rödklint, stor blåklocka, åkervädd, tjärblomster, gullris, svartkämpar, johannesört. Mycket humlor och vildbin.

Social bedömning

Gräsytan ligger i utkanten av en park och har ett pedagogiskt läge. Delar av ytan används troligen till picknick och lek, men det finns inga tydliga tecken på det.

Hänsyn/skötselråd

Eftersom gräsmarken ligger i en park är det lämpligt om endast en mindre del av ytan omvandlas till ängsmark, förslagsvis kring kullen. Det är bra om det finns tydlig information om att det är en äng, eftersom det annars finns en risk att gräset blir nedtrampat eller att området uppfattas som ovårdat.

6. Gräsmark i närheten av Långsjöparken (databas id 1859)

Figur 17. Vy över del av gräsytan och den grusiga gångstigen som går igenom ytan.

Beskrivning

Gräsytan ligger soligt och är solbelyst större delen av dagen. Det finns lite träd i kanterna som kan skugga lite. Ytan ligger i en svag sluttning och har lite blottat grus i kanterna. Stora delar av gräsytan är åt det mer näringsfattigare hållet och ytan är artrik. I den nordöstra delen av gräsytan är vegetationen lite mer frodig eftersom marken är mer näringsrik.

Arter

Käringtand, gulvial, kråkvicker, vitklöver, rödklöver, röllika, renfana, nysört, skogsklöver, humlor.

Social bedömning

Gräsytan är en stor öppen yta mitt i ett bostadsområde, som inte verkar användas mer än som en genväg då det finns ett gångstråk i mitten. Ytan har därför ett mycket bra pedagogiskt läge då det ligger där folk går, samt nära en fotbollsplan där många uppehåller sig.

Hänsyn/skötselråd

Man bör se till att det blir klippta gångstigar så att man kan ta sig igenom gräsytan utan att trampa ner gräset, samt att man på så sätt uppfattar ytan som skött. Informationsskyltar om ängar kan vara lämpligt här.

7. Gräsmark i närheten av Lindvretens industriområde (databas id 1856)

Figur 18. Vy över gräsmarken och de träd och buskar som förekommer på ytan.

Beskrivning

Gräsytan består av en stor gräsmark som delvis håller på att växa igen av unga träd och buskar (tall, videbuskar och rosbuskar). Gräsytan är solbelyst större delen av dagen och ligger i en sluttning mellan en bilväg och en gång- och cykelväg. Jordarten är sandig/grusig och delar av gräsytan har en mycket fin flora med backnejlika, gullklöver, harklöver, prästkrage och käringtand. Den södra delen har ett större inslag av näringsgynnade ohävdarter som tistlar, gråbo, kirskål och ryssgubbar.

Arter

Backnejlika, gullklöver, prästkrage, harklöver, rödklint, humlelusern, rödklöver, röllika, alsikeklöver, kråkvicker, vit sötväppling, cikoria, gulvial, käringtand, oregano, skogsklöver.

Social bedömning

Gräsytan ligger invid en väg. Ingen rör sig på ytan, men man bör se till att området inte uppfattas som ovårdat genom att slå kanterna.

Hänsyn/skötselråd

Det finns ett stort bestånd av buskar och några unga tallar, man bör eventuellt ta ner tallarna och hålla efter buskarna. Området bör slås lite senare på säsongen i de delar där det är lite artrikare flora. För de delar där det är mer buskar, kan man behöva slå lite tidigare på säsongen för att undvika förvedning av slyuppslag. I de områden med näringsgynnade arter kan man behöva genomföra slåttern flera gånger per år för att minska näringen och ”knäcka” de arterna som man inte vill ha där.

8. Gräsmark vid Nytorps mosse IP, Skogås (databas id 1834)

Figur 19. Vy över gräsytan och en bred gångstig.

Beskrivning

Gräsytan består av en stor sammanhängande gräsyta i soligt läge som delvis ligger i en sluttning. I sluttningen finns områden som har torrängskaraktär, där växer gräs som rödsvingel och rödven. Det växer mycket klöver och andra örter på gräsytan. Det finns ett antal upptrampade stigar, vilket skapar jordblottor. I ena hörnet av gräsytan finns det buskar och träd som kan skugga lite.

Arter

Blåeld, rödklöver, röllika, äkta johannesört, humlelusern, revfingerört, harklöver, renfana, vitklöver, höstfibbla, gatrödtoppa, käringtand.

Social bedömning

Ytan ligger nära en idrottsplats och det finns flera gångstigar som är vältrampade som leder mellan parkeringen och idrottsanläggningen. Ytan ligger även mycket nära en skola. Detta gör att ytan har ett mycket bra pedagogiskt läge då många barn vistas i området.

Hänsyn/skötselråd

Man bör klippa vid stigarna samt kanterna så att gräsytan upplevs som skött. Samt sätta ut skyltar som informerar om ängsmarker.

9. Gräsmark vid gångväg nära Huddinge centrum (databas id 950)

Figur 20. Vy över del av gräsytan.

Beskrivning

Gräsytan ligger mellan en gång- och cykelväg och en bilväg och är till största delen solbelyst. Det växer en ensam oxel på ytan, som skapar lite variation i gräsmarken då den ger lite skugga. Gräsmarken är torr, näringsfattig och artrik. Det finns många blommande växer på gräsytan.

Arter

Vitklöver, röllika, renfana, rödklöver, brunört, prästkrag, skogsklöver, revfingerört, baldersbrå, femfingerört, bergsyra, humlor och nyckelpiga.

Social bedömning

Gräsmarken ligger mellan en bilväg och en gång- och cykelväg relativt nära tågstationen, vilket innebär att den har ett pedagogiskt värde då många människor passerar detta område.

Hänsyn/skötselråd

Här kan man behöva slå lite runt kanterna samt runt parkbänken för att ytan ska uppfattas som skött.

10. Gräsmark vid gångväg, Vårbygård (databas id 341)

Figur 21. Vy över en del av gräsyta och lönnallén.

Beskrivning

Gräsyta är en av flera liknande ytor som ligger efter varandra i en vägslykt invid flerbostadshus i Vårbygård. Gräsyta är delvis skuggad av husen och ligger i en sluttning med alléträd (lönner) närmast väggkanten. Gräsyta är till största delen åt det näringsfattigare hållet, men fläckvis förekommer lite mer näringspåverkad flora med ryssgubbar, tistlar och lupiner. Det är ganska mycket blommor, men floran är ganska artfattig och består mest av olika klöver- och ärtväxter. Ärtväxterna gör ytan värdefull då det är en artgrupp som är viktig för många pollinatörer.

Arter

Käringtand, rödklöver, vitklöver, rölrika, gulvial, gökärt, brunört, tussilago.

Social bedömning

Gräsyta ligger invid en bilväg och gångväg och är ett lämpligt område att göra till äng, då det inte utnyttjas av allmänheten men har ett pedagogiskt läge då många av de närboende passerar ytan varje dag.

Hänsyn/skötselråd

Delar av gräsyta kan behövas slå flera gånger per år då det förekommer ryssgubbar och lupiner. Det kan även vara lämpligt att så in lite fler ängsväxter för att öka artrikedomen, förslagsvis arter som trivs på friska och lite skuggigare marker till exempel stor blålocka. Bra läge för att sätta upp informationsskyltar om pollinering och gräsmarker.

Källor

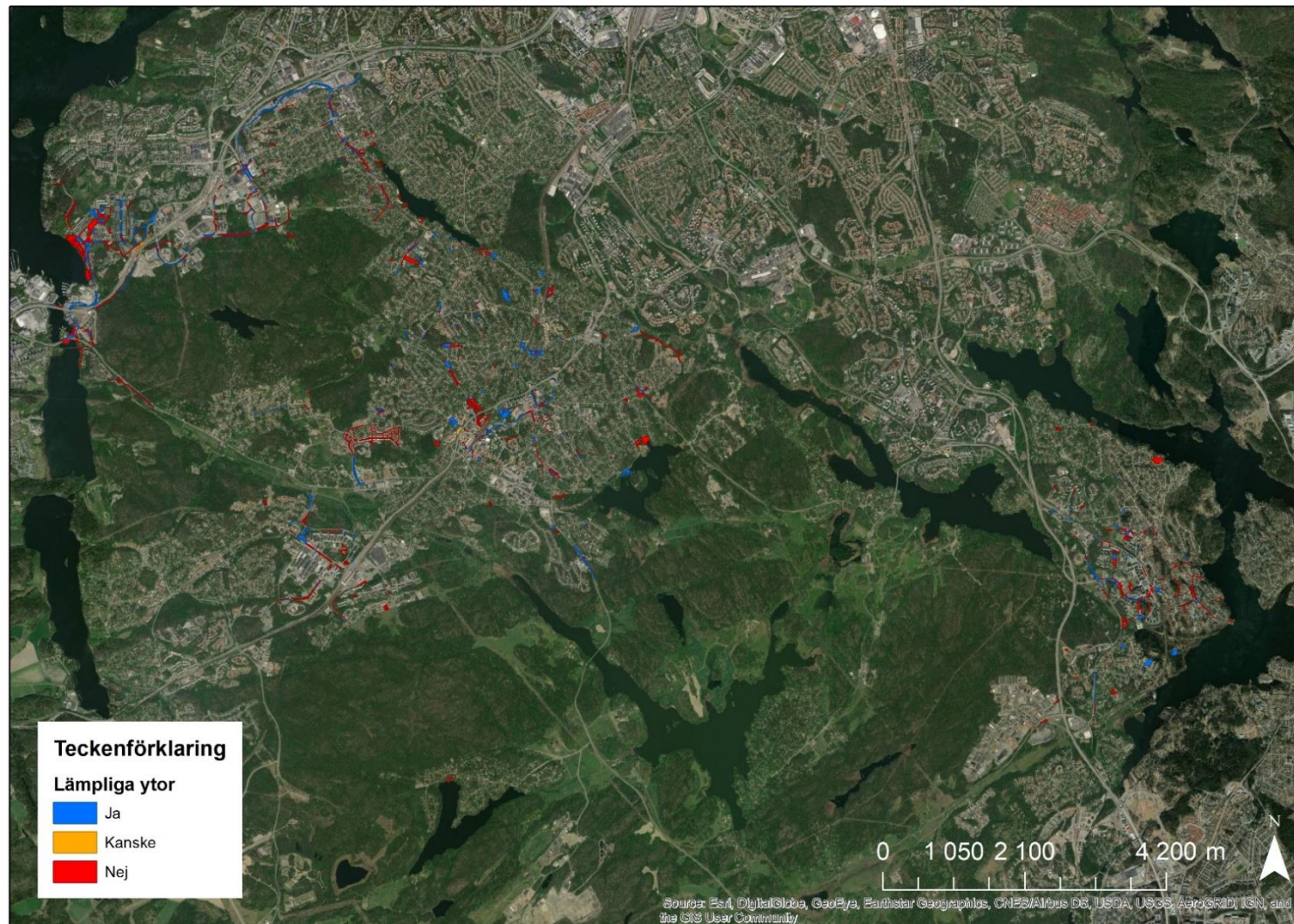
Litteratur

- ArtDatabanken 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Cousins, S.A.O., Auffret, A.G., Lindgren, J., Tränk, L. 2015. Regional-scale land-cover change during the 20th century and its consequences for biodiversity. *Ambio* 44 (Suppl. 1): 17-27.
- Ekstam, U., Aronsson, M. & Forshed, N. 1988. Ängar: om naturliga slåttermarker i odlingslandskapet. Stockholm: LT.
- Eriksson, O. 2007. Naturbetesmarkernas växter – ekologi, artrikedom och bevarandebiologi. *Plants & Ecology* 2007/1. Botaniska institutionen Stockholms universitet
- Hallingbäck, T. (red.) 2013. Naturvårdsarter. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Jordbruksverket 2017. Ängs- och betesmarksinventeringen – Metodik för inventering från och med 2016. Jordbruksverket, Rapport 2017:9.
- Kirkevoold, R.R. 2004. Nyttiga växter för människor och bin.
- Linkowski, W., Pettersson, M. W., Cederberg, B & Nilsson, L. A. 2004. Nyskapande av livsmiljöer och aktiv spridning av vildbin. Svenska Vildbiprojektet vid ArtDatabanken, SLU & Avdelningen för Växtekologi, Uppsala universitet.
- Strand, M., Aronsson, M. & Svensson, M. 2018. Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista. ArtDatabanken Rapporterar 21. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Databaser och webbsidor

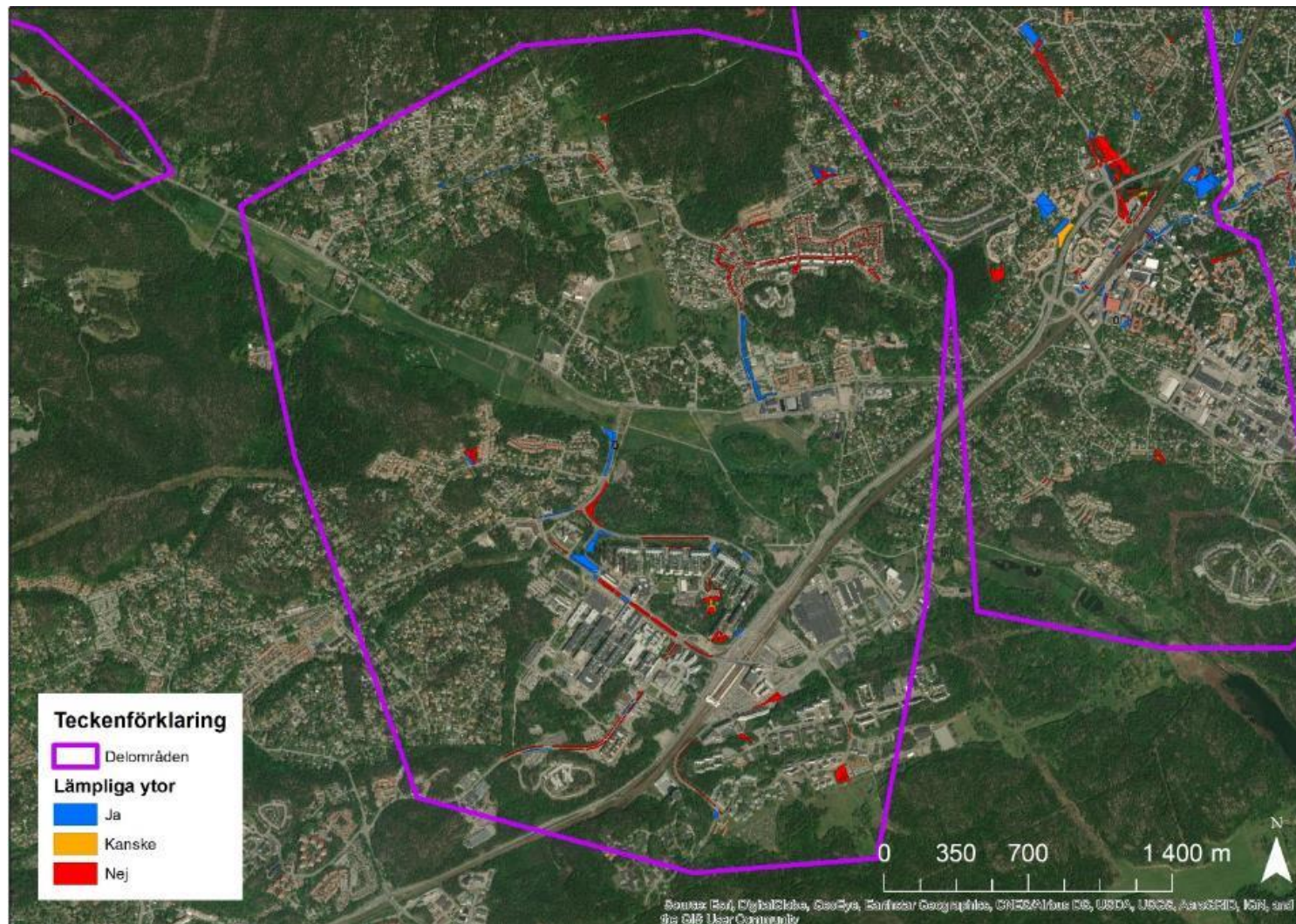
- ArtDatabanken 2021. www.artfakta.artdatabanken.se (2021-01-18)
- Naturvårdsverket 2020a. Pollineringsprojekt inom LONA. <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Bidrag/Lokala-naturvardssatsningen/Pollineringsprojekt-inom-LONA/> (2021-01-20)
- Naturvårdsverket 2020b. Pollinering och vilda pollinatörer. <https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Pollinering/> (2021-01-20)

Bilaga 1. Översiktskarta

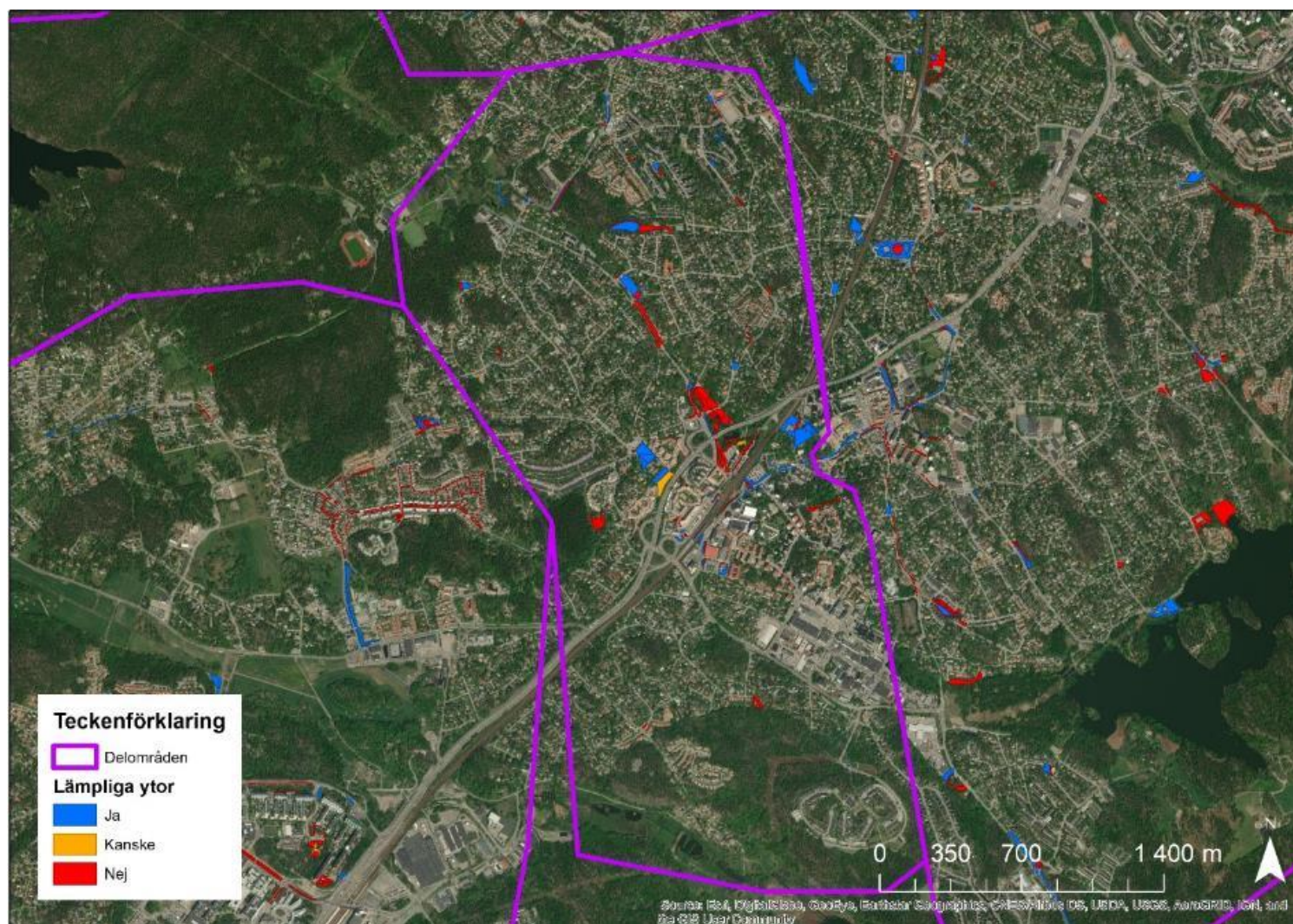

Figur 1. Kartbild över inventeringsområdet.

Bilaga 2. Kartor över kommundelar

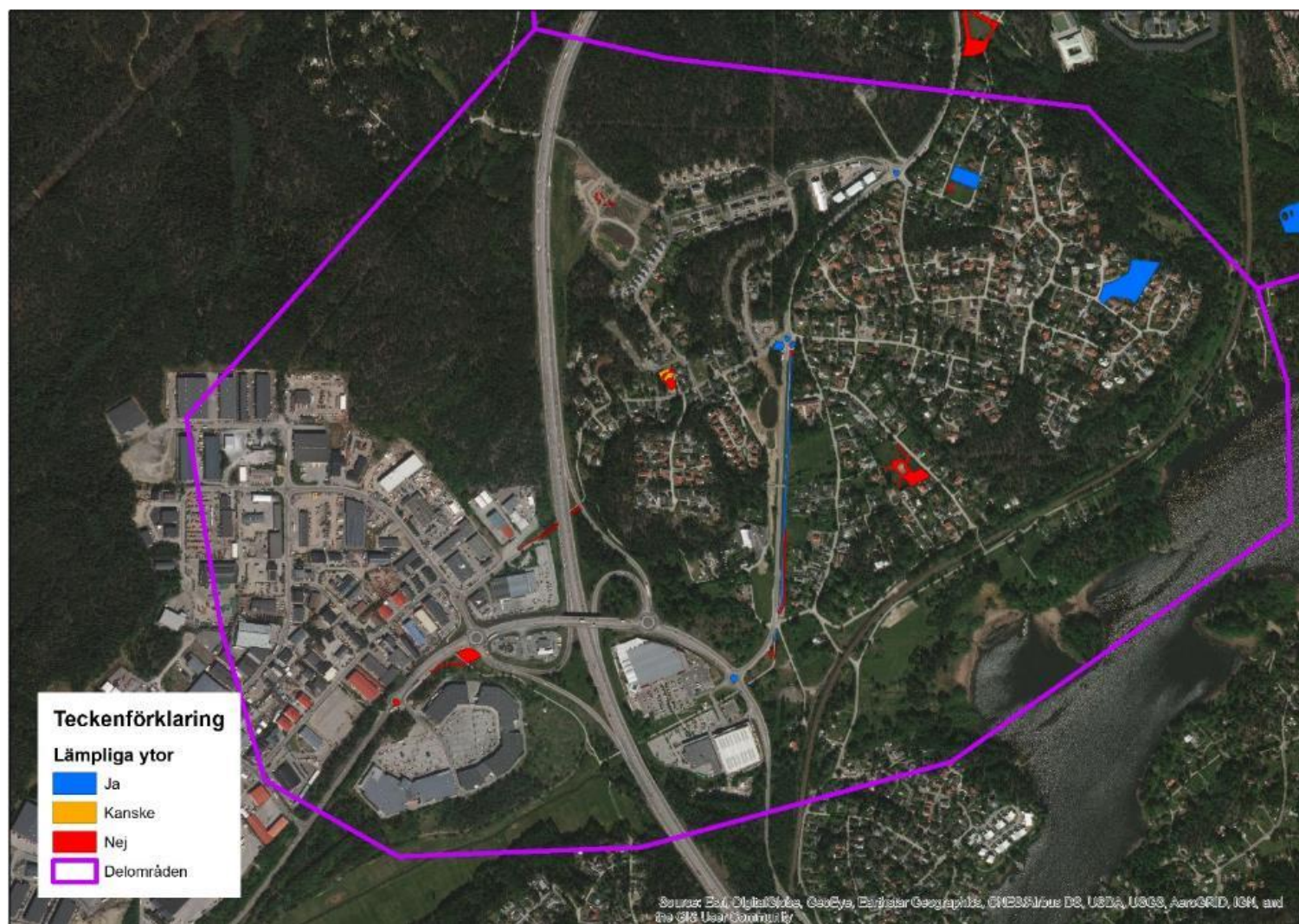
Figur 1. Flemingsberg.

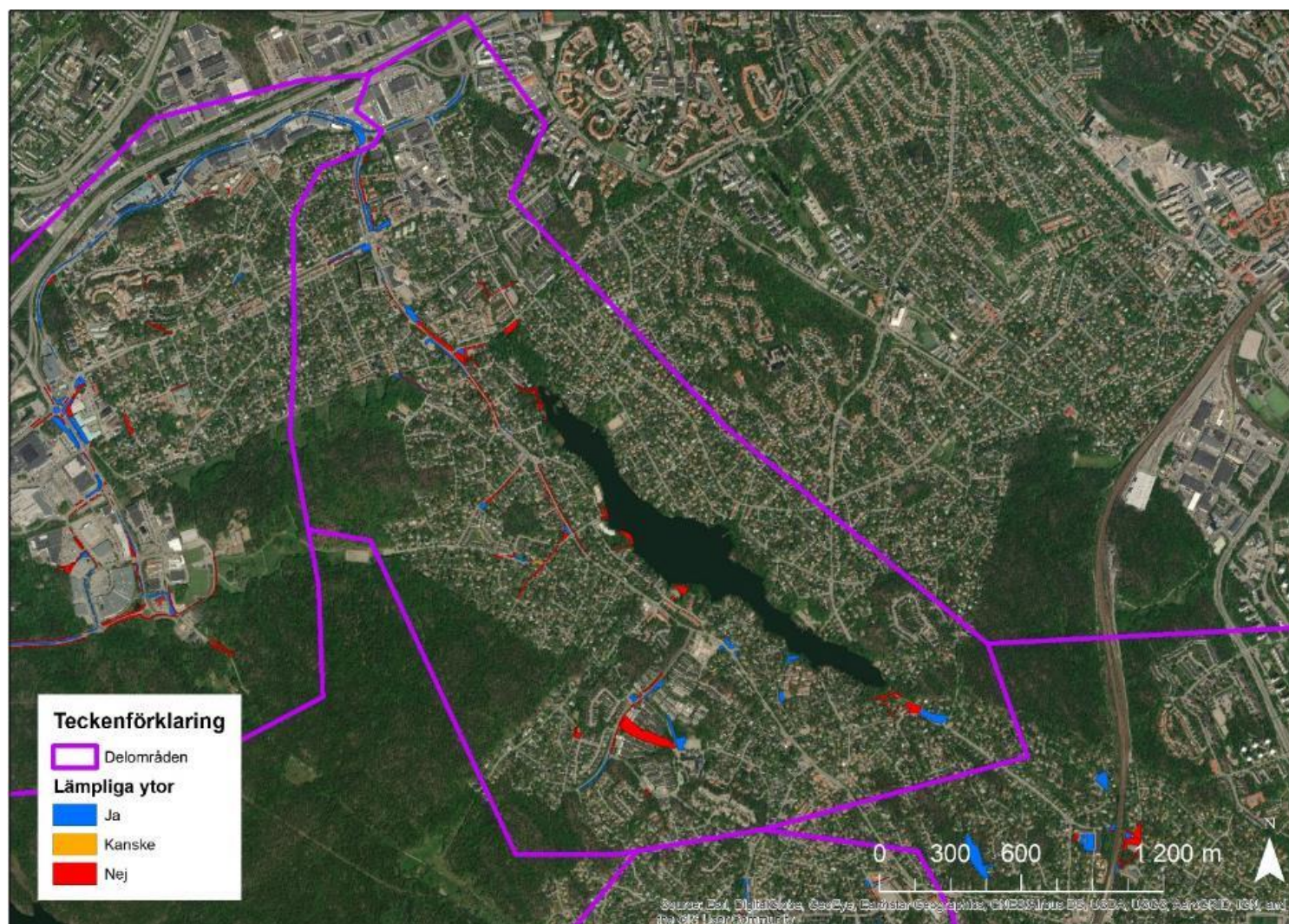
Figur 2. Huddinge centrum.

Figur 3. Kungens kurva.

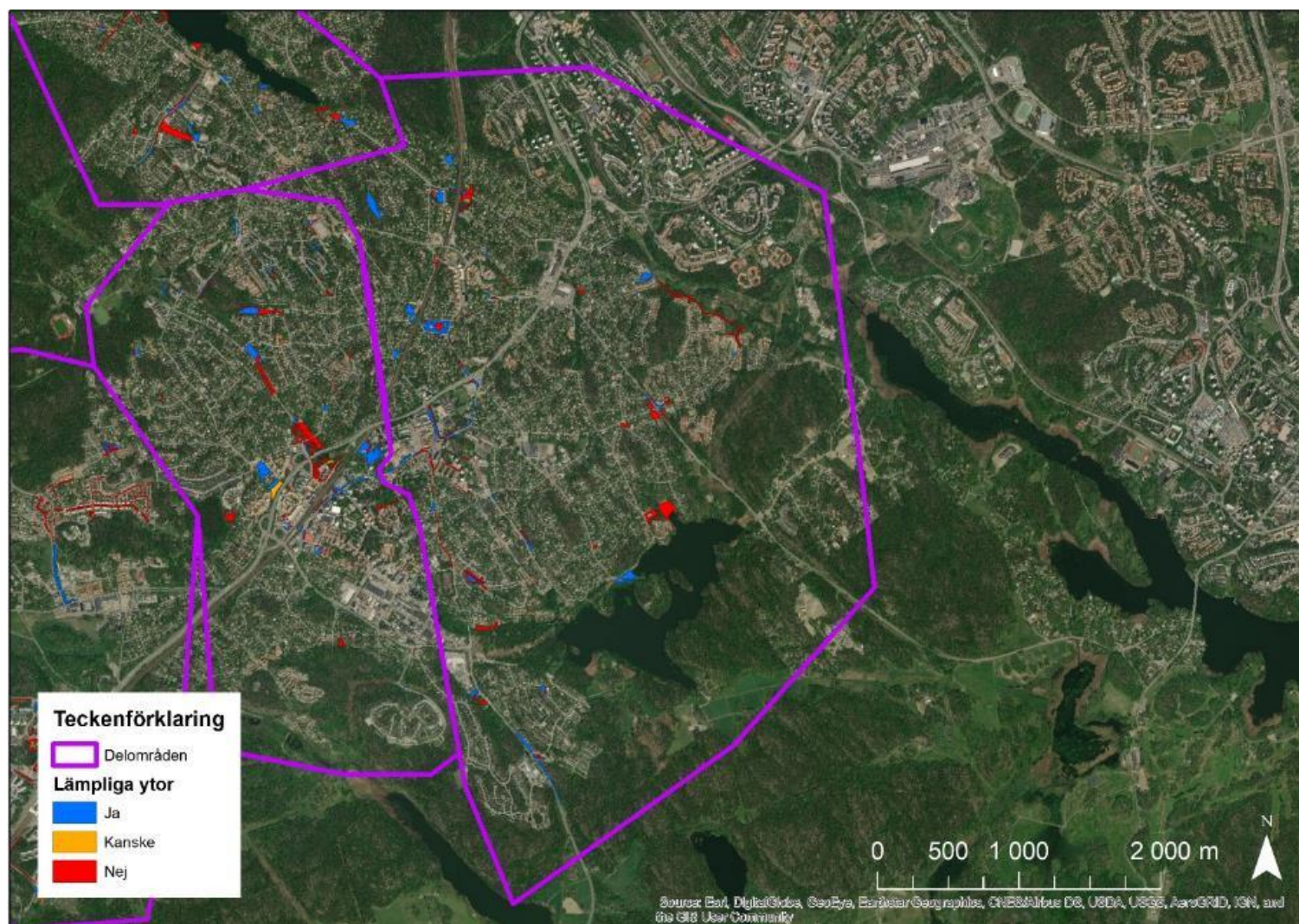
Figur 4. Länna.

Figur 5. Segeltorp, Snättringe.

Figur 6. Skogås.

Figur 7. Stuvsta och Ågesta.

Figur 8. Vårby.

Bilaga 3. Inventeringsformulär

Vid inventeringen fylldes detta formulär i av inventerarna. Texterna i formuläret förklarar hur formuläret skulle fyllas i.

Besökt <i>Anges i förvalda klasser</i>	• Ja • Nej
Lämplighet <i>Gräsmarken bedöms om den är lämplig att skötas som en ängsmark, dvs låta gräset växa upp och ha skötsel genom slåtter. Anges i förvalda klasser.</i>	Förhandsval: • Ja (gräsmarken uppfyller krav på biologiska och sociala krav för att räknas?) • Nej (anges nej fylls inga andra fält i). Gräsmarken är artfattig eller olämplig ur sociala perspektiv ex gångstråk eller picknickyta. Undvik mycket näringsrika ytor med exempelvis kirskaål, ryssgubbe, bredbladiga gräs, invasiva arter och skräppor. • Kanske (anges bara i specialfall, försök i första hand att ange ett ja eller nej. En kanske-gräsmark kan vara en gräsmark som är fin ur ett biologiskt perspektiv men ligger olämpligt ur ett socialt (anges i övrigt-kolumnen varför man är osäker)
Bedömning <i>Bedömningen om hur artrikt ytan är. Anges i förvalda klasser</i>	Förhandsval: • Mycket artrikt (området är artrikt (mer än 10 arter och/eller minst en art som är lite mer krävande), har andra biologiska värden som gynnar pollinatörer och ligger på ett sådant sätt att de är lämpligt ur ett socialt perspektiv) • Artrikt (området har en flora som gynnar pollinatörer men lite lägre artrikedom (ca 5–10 arter) området har vissa biologiska värden som gynnar pollinatörer och ligger på ett sådant sätt att de är lämpligt ur ett socialt perspektiv) • Potential för att öka värden (t.ex. näringsfattiga och sandiga marker som är artfattiga och gynnas av att man sår in blommande arter. Anges under övrigt vilken potential och hur man ska göra för att nå den?) • Pedagogiska värden (ytor med pedagogiska värden ligger på ett sådant sätt att allmänheten ofta kommer i kontakt med dem, de kan till exempel ligga i nära anslutning till ett bostadsområde eller i en park.)
Social bedömning <i>Beskrivning hur ytan används. Finns inga förhandsval i attributtabellen utan här anges i fri text.</i>	Här beskrivs hur eller om gräsytan används. Det kan handla om att gräsytan används för picknick, bollspel, lek, solbad eller liknande. Det har också noterats om det finns gångstråk i ytan. Det kan ibland vara svårt att veta om en gräsyta används av människor, men ibland är det uppenbart att den saknar värde för människor att vara på. Det kan handla om branta sluttningar, smala remsor eller gräsytor utmed större vägar.
Biologisk bedömning <i>Beskriv biologiska faktorer som gynnar pollinatörer. Finns inga förhandsval i</i>	Här beskrivs hur gräsytan fungerar biologiskt, om det är blomrikt och om det finns särskilda arter som är förknippade med ängsmarker, finns det blommande blommor från vår till sensommar? Hur näringsfattig/näringsrik är marken, om gräsmarken ligger soligt eller

<i>attributtabellen utan här anges i fri text.</i>	skuggigt, läget i terrängen, ligger ängen på en sluttning eller kulle? Vad är det för jordart: sandigt/grusigt eller lerigt?
Arter <i>Finns inga förhandsval i attributtabellen utan här ska anges i fri text.</i>	Beskriv vilka arter som finns i gräsmarken, främst kärlväxter som är kopplade till gräsmarker (se information i stycket om artlistan). Ses insekter så noteras dessa. Arten anges ifall det är möjligt. Exempelvis så kan humlor, blåvingar, bastardsvärmare och gullvingar ges på gruppnivå. Även vildbin noteras.
Övrigt <i>Finns inga förhandsval i attributtabellen utan här ska anges i fri text.</i>	Här anges övrig information som varför ett område bedöms som "kanske". Eller något annat som man känner är viktigt att notera.
Övrigt <i>Finns inga förhandsval i attributtabellen utan här ska anges i fri text.</i>	Här anges övrig information som varför ett område bedöms som "kanske". Eller något annat som man känner är viktigt att notera.
Övrigt_2 <i>Finns inga förhandsval i attributtabellen utan här ska anges i fri text.</i>	Här anges övrig information som varför ett område bedöms som "kanske". Eller något annat som man känner är viktigt att notera.

Bilaga 4. Artlistor

Tabell 1. Tuva-artlistan från ängs- och betesmarksinventeringens metodik. Tuva-arterna kan användas som signalarter för ängs- och betesmarker.

aruner	majviva
axveronika	myrlilja
backnejlika	nattvioler
backruta/nordruta	ormrot
backtimjan	pillerstarr
bergskrabba	praktbrunört
blåsuga	prästkra
blodrot	pulsatillor (backsippa, fältsippa, mosippa, nipsippa)
bockrot	rödkämpar
borsttåg	Sankt Pers nycklar
borsttåtel	skallror
bredgentiana (fältgentiana, samt underarterna kust- och sätergentiana)	slätterblomma
brudborste	slätterfibbla
brudbröd	slättergubbe
brudsporre	smultronklöver
darrgräs	smörboll
fetknoppar	solvändor
fjällgröe	sommarfibbla
fjällskära	spåttistel
fjälltimotej	stagg
fläcknycklar	stenmåra
granspira	stor blåklocka
gulkämpar	strandrödtoppa
gullviva	svinrot
gulmåra	torta
gökblomster	trift
havssälting	vildlin
hirsstarr	ängs- och kärrbräsma
jungfrulinväxter	ängsfryle/blek-/svartfryle
kattfot	ängshavre
klasefibbla	ängsnycklar
klockljung	ängsskära
knägräs	ängsstarr
kärnspira/nordspira	ängsvädd
kärnsälting	ögontröst

Tabell 2. Typiska arter för utvalda gräsmarkshabitat som förekommer i Huddinge kommun. Nummer enligt habitatens beteckning i EU:s Art- och habitatdirektiv.

6210 Kalkgräsmarker	6270 Silikatgräsmarker	6510 Slätterängar i låglandet	6530 Lövängar
göknycklar	blåsuga	kattfot	kattfot
grusviva	kattfot	slättergubbe	slättergubbe
lundtrav	slättergubbe	fjällvedel	fjällvedel
färgmåra	ormrot	ormrot	ormrot
fjällvedel	låsbräken	låsbräken	låsbräken
ormrot	darrgräs	darrgräs	rutlåsbräken
topplåsbräken	stor blåklocka	stor blåklocka	darrgräs (fertila)
låsbräken	liten blåklocka	liten blåklocka	liten blåklocka
rutlåsbräken	hirsstarr	hårstarr	hårstarr
spåtistel	pillerstarr	knagglestarr	knagglestarr
jordtistel	klasefibbla	hartmanstarr	hartmanstarr
klasefibbla	Adam och Eva	ängsstarr	ängsstarr (fertila)
grönkulla	knägräs	lundstarr	lundstarr
drakblomma	backnejlika	fågelstarr	fågelstarr
trollsmultron	grå ögontröst	hirsstarr	hirsstarr
backsmultron	ögontröst	pillerstarr	loppstarr (fertila)
fältgentiana	brudbröd	loppstarr	brudborste
brudsporre	fältgentiana	brudborste	klasefibbla
solvända	solvända	klasefibbla	skogsnycklar
ängshavre	slätterfibbla	ängsnycklar	jungfru Marie nycklar
honungsblomster	sommarfibbla	skogsnycklar	backnejlika
sommarfibbla	prästkra	Jungfru Marie nycklar	späd ögontröst
vildlin	granspira	backnejlika	fältgentiana
käringtand	fjälltimotej	späd ögontröst	brudsporre
Sankt Pers nycklar	revfibbla	ängsgentiana	solvända
Johannesnycklar	bockrot	brudsporre	slätterfibbla
fältvedel	svartkämpar	slätterfibbla	sommarfibbla
rödkämpar	rödkämpar	sommarfibbla	prästkra
fjällgröe	nattviol	prästkra	vildlin
rosettjungfrulin	jungfrulin	vildlin	stagg
jungfrulin	vårfingerört	slätterblomma	Sankt Pers nycklar
vårfingerört	gullviva	rödkämpar	slätterblomma
luddfingerört	backsippa	nattviol	revfibbla
backfingerört	knölsmörlblomma	grönvit nattviol	rödkämpar
småfingerört	ängsskallra	rosettjungfrulin	nattviol
smalbladig lungört	höskallra	jungfrulin	grönvit nattviol
fältsippa	mandelblom	vårfingerört	rosettjungfrulin
ullranunkel	svinrot	småfingerört	jungfrulin
harmynta	ängsvädd	gullviva	vårfingerört
fältvädd	spindelört	ängsskallra	småfingerört
stor fetknopp	backtimjan	höskallra	gullviva

dvärglummer		fjällskära	ängsskallra
sandmaskrosor		svinrot	höskallra
fjällruta		dvärglummer	fjällskära
backklöver		ängsskära	svinrot
axveronika		ängsvädd	dvärglummer
		fjällruta	ängsskära
		smörbollar	ängsvädd
			fjällruta
			smörbollar